

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐՊԱՆԱՆՑ ՏՈՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ
ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԱՆՎԱՆԱԿՈՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՌՈՒՄ

Ս/ք. փետրվարի 2-ին Մայր Աթոռում հանդիսավորությամբ նշվեցին սրբոց Վարդանանց և Ամենայն Հայոց Հայրապետի անվանակոչության տոները:

Նախորդ օրը, փետրվարի 1-ին, երեկոյան, Մայր տաճարում կատարվեց սրբոց Վարդանանց նախատոնակը:

Փետրվարի 2-ին, հինգշաբթի օրը, Մայր տաճարում կատարվում է առավոտյան ժամերգություն և ապա ս. պատարագի արարողություն: Օրվա պատարագին է հոգևոր ճեմարանի տեսուչ տ. Հովհաննես ավագ քին. Մարությանը:

«Հայր մեր»-ից առաջ Իջման ս. սեղանի առջև քարոզում է տեսուչ հայրը՝ «Ման ոչ իմացեալ ման է, ման իմացեալ՝ անմահութիւն» քնարանով՝ ոգեկոչելով պայծառ հիշատակը 451 թ. Ավարայրի դաշտում գոհված հայոց անմահ քաջերի:

Վերջում Իջման ս. սեղանի առաջ, Վեհափառ Հայրապետի անվանակոչության տոնի առիթով, կատարվում է Հայրապետական մաղթանք:

Հավարտ ս. պատարագի հոգևոր ճեմարանի հանդիսությունների դահլիճում, Մայր Աթոռի դիվանապետ տ. Արսեն եպիսկոպոսի նախագահությամբ, տեղի է ունենում սրբոց Վարդանանց տոնին նվիրված հանդիսությունը:

Հայաստանի պետական հիմնի նվագից հետո քաջման խոսքով հանդես է գալիս հոգևոր ճեմարանի ավագ վերակազմ տ. Արտակ քին. Սիմոնյանը:

«1600 տարիներ առաջ, հաճուն հայոց ոգու ինքնության, Մաշտոցյան հրաշքի հավերժության, քրիստոսապարզ Լույսի կենսատար ծաղկումի, տեղի ունեցավ Վարդանանց պատերազմը, որը քրիստոնեության պատմության մեջ առաջին փորձն էր, որով մի ժողովուրդ իր եկեղեցու, իր հայրենիքի ազատության և անկախության սիրուն ողջակիզվում էր կամավոր զոհաբերությամբ:

- Ավարայրը ռազմական հասկացողությամբ պարտություն էր, սակայն պատմական անընթրնելի հրաշքով մակատամարտը դարձավ քարոյական մի հաղթանակ հայ ժողովրդի համար և եղավ խորհրդանշի՝ քաջության, հերոսության և հայրենասիրության:

Ինքնական այս պարտությունը հայ ժողովրդի համար կամրով հանդիսացավ սնարտիրոսների արյունից ծնված քարոյական անխորտակելի հաղթանակը: Այս պատերազմն իր էությանը եզնիկ Կողբացու «Եղծ աղանդոց» գրքի քարոյական հաղթանակը կարելի է համարել բնդդեմ գրադաշտական գաղտախարստության:

Հասներորդ դարում, երբ պատմական շատ իրադարձություններ զոհաբախվել են, կորցրել իրենց այժմեականությունը, Ավարայրի սխրանքը մնում է չխամրող, հավերժ կենդանի իրականություն-հրաշք: Եվ ամեն անգամ, երբ ոգեկոչում ենք քաջն Վարդանի և 1036 նահատակների հիշատակը, ակնածանքով ու զարմանքով մտա-

ծում ենք, թե որքան ճանապարհ պիտի կտրած լինեք մի ժողովուրդ, ինչպիսի՜ կրոնական, ազգային, մշակութային բարձր մակարդակ պիտի ունենար, որ տակավին 5-րդ դարում ոտքի բարձրանար և տասնյակ հազար կամավորներ բանակեր և իր ազգային սրբություններն ու ինքնուրույնությունը պաշտպանելու համար գնար «գիտակցված մահվան»:

Ավարայրին հաջորդեց Սարդարապատը, Վարդանին հաջորդեց Անդրանիկը, և այսպես դար ու դարեր «վասն Յիսուսի, վասն հայրենեաց» մաքառեցինք, որ Վարդանի թափած արյունից վարդ-կակաչներ բացվեն, որ Վարդանի ոգին ամեն հայի կրծքի տակ բողբոջի, որ Վարդանի հավատը ամեն հայի սրտին անձրևի որպես անձկալի շնորհ:

Այսօր, երբ մեր ժողովրդի հայրենական ևավը հասել է խաղաղ ևավահանգիստ, բազում այսպիսի նահատակությունների և հերոսությունների շնորհիվ, մենք մեծ սիրով ու ոգևորությամբ նշում ենք նաև Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի անվանակոչության օրը:

Ավարայրը հայ ոգու հավերժելու լավագույն արտահայտությունն է: Այդ ոգին դարեր շարունակ պահեցին մեր եռամեծար հայրապետները: Այդ ոգով է ալեցուն նաև Ա. Գրիգոր Լուսավորչի Աթոռի մեթոդը՝ թող իր գահի վրա միշտ հաստատ մնա Նա, և Նրա արի ու բարի ձեռքերում ծաղկի հայրապետական գավազանը:

Տեղ հոր բացման խոսքից հետո հոգևոր ճենարանի սաները կատարում են «Նորահրաշ» և «Արիացեալք» շարականները: Այս օրվա գլխավոր բանախոս, հոգևոր ճենարանի դասախոս տ. Անանիա վրդ. Արաբաջյանը ներկաներին կարդում է օրվա խորհրդին նվիրված իր հետևյալ բովանդակալից խոսքը.

«Որմիզդը խելք տա ինձ՝ հասկանամ,— սրթությաց Նյուսալավուրտը,— Որմիզդը խելք տա ինձ...

— Միևնույն է, նա պաշարված է:
— Դու ջարդը նայիր, ջարդը...

...Սակայն անտեղի էր Նյուսալավուրտի տագնապն ու մեղադրանքը: Սահմանափակ գորավարի նեղ ուղեղին հասու չէր այն վեհ գաղափարը, որ դրել էր Վարդանն այս մարտի մեջ: Հասու չէր, որ Վարդանը ջնջել էր մարտավարության բոլոր՝ մինչ այժմյա չափերն ու ավանդները, որ նա կատարում էր անհասկանալին, անցել էր մարդկային բոլոր հասկացողությունները, գործում էր խելահեղ մի սխրագործություն:

Նա փրկում էր Հայրենիքը՝ սխրագործության դնելով մի ողջ սերունդ» (Դ. Դեմիրճյան, «Վարդանանք»):

Մի՛ ողջ սերունդ... մեր նախահայրերին: Փակում են «Վարդանանք»-ը՝ մեր ժամանակների լավագույն գրքերից մեկը, ու ստովի գնում են դեպի անցյալը, հայ ժողովրդի փառավոր անցյալը...

«Յայսմ հաւատոց զմեզ ոչ ոք կարէ խախտել, ո՛չ հրեշտակք և ո՛չ մարդիկ, ո՛չ սուր, ո՛չ հուր, ո՛չ ջուր... ի քէն տանջանք, և ի մէնջ յանձնատութիւնք, սուր քո և պարանոցք մեր...» (Եղիշէ):

Դաժան է եղել նակատագիրը մեր ժողովրդի նկատմամբ, անողոք է եղել: Գըտնըվելով մեծ ճանապարհների ստորաբաժանումների վրա Հայոց աշխարհն իր վրա է կրել օտարների աստելի հարվածները՝ բնագոյաբար ետ մղելով իրեն նվաճելու, ստրկացնելու ամեն մի փորձ, բազում-բազում անգամներ մղելով օրհասական կոիվներ: Կովել է դարեր՝ պահպանելով իր ազգային անկախությունն ու գոյությունը, ու այսօր խաղաղության և շինարար աշխատանքի մեջ մեր ազնիվ ժողովուրդը մոռանալ է ուզում ամեն ինչ. չի ուզում հիշել ո՛չ օտարների բռնության փորձերը, ո՛չ նրանց անգթությունները և ո՛չ էլ անագնիլ ու նենգ դիվանագիտությունները:

Սակայն այս բոլորի կողքին նա չի կարող մոռանալ իր այն բյուր զավակներին, որոնք զոհելով աշխարհում ամեն ինչ՝ ապահովեցին նրա այսօրվա ազատությունն ու անկախությունը:

Հայոց սուրբ երկիրը երախտագիտությանը է հիշում նրանց անունները, պահում է երկյուղածությամբ:

451 թվականի հայոց պատերազմ: Պատերազմ, որ մեր նախնիք իրավամբ կոչել են մեծ, մեծ՝ այսինքն բոլոր ժամանակներում (հայ ժողովրդի համար) եղող պատերազմներից ամենավճռակալը, բախտորոշն ու փառավորը:

387 թվականի Հայաստանի բաժանումից հետո, բաժանում, որ տեղի ունեցավ Բյուզանդիայի և Պարսկաստանի միջև, հայ ժողովուրդը կորցրեց իր ազգային անկախությունը:

Պարսկական Հայաստանի մասում պարսիկների կողմից սկսվում է մի դաժան հալածական քաղաքականություն: Զգտելով ձուլել հայ ժողովրդին իր մեջ, նվաճել Հայաստան աշխարհն ու կցել այն Պարսկաստանին, պարսից տիրակալները գտնում էին, որ իրենց այս քաղաքական ծրագրի դեմ գոյություն ունի մի պատենշ, մի անխորտակելի պատվար, որն իր անխորտակելիությամբ վճռական արգելք է հանդի-

սանձս իրենց այս մտահղացումների նա-
նապարհին:

Այդ պատվարը քրիստոնեությունն էր՝
հայ ժողովրդի մոտ շոքս հարյուր տարվա
հավատքը:

Ի՞նչ անել: Մնում էր միայն մի բան:
Զրկել հայ ժողովուրդը ուժից, ֆիզիկապես
դիմադրելու հնարավորությունից ու նոր
փայն սպանել նրա հավատքը:

Եվ ամա Հազկերտը՝ պարսից թագավո-
րը, Տիգրան է կանչում հայ, վրացի և աղ-
վանից նախարարներին ու հրամայում նը-
րանց իրենց ողջ զորքով մեկնել պատե-
րազմելու բուշանաց ցեղի դեմ, որոնք մեծ
անհավատություններ էին պատճառում
պարսիկներին:

Հազկերտի նպատակը պարզ էր. սպա-
նել քրիստոնյա այս երեք ժողովուրդներին
այդ երկարատև կռիվներում ու ապա անց-
նել իր ծրագրած քաղաքականության գոր-
ծադրմանը: Նախարարները, որոնց թվում
էր և հայոց սպարապետ քաջ Վարդան
Մամիկոնյանը, փառքով վերադարձան այդ
պատերազմից: Եվ այն ժամանակ պարսից
արքան կտրականապես պահանջում է
քրիստոնյա նախարարները պետք է որս-
նան քրիստոնեությունը և ընդունեն գրա-
դաշտական կրոնը: Հակառակ դեպքում
Հազկերտը սպառնում է ոչնչացնել նրանց
և նրանց իշխանական տները:

Այս անելանելի դրության մեջ ամա
քրիստոնյա իշխանները գտնում են միակ
հիշտ և խելացի որոշումը, այն է՝ առերես
նրանալ քրիստոնեությունը, ընդունել պար-
սից կրոնը և ապա վերադառնալ հայրենիք
ու պարզել անկախության համար մղվող
պայքարի դրոշը:

449 թ. հայ հավատափոխ նախարարնե-
րը պարսից մոզերի հետ մուտք են գոր-
ծում Հայաստան: Հենց առաջին իսկ քալ-
լերից նրանք հանդիպում են հայ ժողովրդ-
ի անելությանն ու կատաղի դիմադրու-
թյանը: Անգղ ավանում, օրինակ, հալերը,
Սեր պատմությանը քաջ ծանոթ սուրբ
Ղևոնդ Երեցի գլխավորությամբ, հարձակ-
վում են պարսիկների վրա, որոնք փորձում
էին հայկական եկեղեցին դարձնել ատրու-
շան, ու կոտորում են նրանց:

Արվում է համաժողովրդական մի խ-
կական պայքար՝ «Վասն Յիսուսի և վասն
հայրենեաց» նշանաբանով:

Հայ նախարարները, դեն հետելով իրենց
հավատորացության դիմակները, անցնում
են քաջ պայքարի, որի նախապատրաս-
տությունները, սկիզբն ու ելքը այստեղ
գտնվող շատ-շատերիս հայտնի են: Գի-
տներ, որ թվով երեք անգամ քիչ հայոց
գորքը ասարից զորավար Նյուսարավոր-

տի բանակի համար 451 թվականի մայիսի
26-ին կազմակերպեց մի այնպիսի սպանդ,
որի մասին մտածել անգամ չէր կարող
այդ փորձված զորավարը:

Ի՞նչ ավելին, պատերազմը իր հետ քե-
րեց նաև իր դաժան հետևանքները Պարս-
կաստանի համար:

Հայերի կողմից Ավարայրի հաղթանակից
հետո սկսվեց Հազկերտի համար ոչ ձեռքն-
տու մի քայքայիչ պարտիզանական պա-
տերազմ: Եվ եթե կարելի է այսպես ար-
տահայտվել՝ չափազանց ճշմարիտ էր
Հազկերտի սարգարտեցումը՝ ասելով իր
խորհրդատուներին. «Ինչ իմ տան մեջ
հարուցիք այնպիսի պատերազմ, որի վեր-
ջը ավելի չարագույն է լինելու...»: Հիրալի
չարագույն՝ պարսիկների համար: Վարդա-
նանց պատերազմն իր ավարտը գտավ 484
թվականին միայն և՛ հայերի լիակատար
հաղթանակով:

Հայ ժողովուրդն այս անհավասար պայ-
քարում ոչ միայն կարողացավ պահպանել
իր ազգային ազատությունն ու քրիստո-
նեական հավատքը, այլ նաև ստիպեց գո-
ռոզ պարսիկներին հրաժարվելու իրենց
ուզմատենչ նպատակներից: Սա հաղթա-
նակ է բոլոր իմաստներով՝ ֆիզիկական,
քաղաքական, քաղաքական:

Սիրելի ներկաներ,

Հայ առաքելական ս. եկեղեցին յուրա-
քանչյուր տարի տոնում է Ավարայրի դաշ-
տում ընկած 1036 մարտիկների հիշա-
տակը: Տոնում է սրբոց հիշատակը: Բոլոր
մարդիկ չէ, որ կարող են սրբացվել որևէ
եկեղեցու կողմից: Սրբացվում են մարտը
կյանքի, բարի վարքի ու կատարած հրաշք-
ների համար: Սակայն բոլոր քրիստոնյա
ժողովուրդների մոտ կա, գոյություն ունի
մի սրբացում, որի դեպքում չկա նմար,
չկա չափ ու ընկություն: Դա սեփական
արյունը, մայր հողի համար զոհված հավա-
տարիմ գավակի հիշատակն է: Սուրբ
Վարդանը, Ղևոնդ Երեցին ու նրանց 1036
քաջերը մեր Մայր Հայաստանի ամենա-
հավատարիմ զավակներն էին:

Այսօր ևս, փետրվարյան այս պարզ
առավոտ, Հայաստանյազ եկեղեցու շատ
զավակներ հավաքվել են Մայր Աթոռ ս.
Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի հարկի տակ
մեկ անգամ ևս երախտագիտությամբ
տոնելու պայծառ հիշատակն այն մարտի-
րուների, ովքեր աշխարհում չխնայեցին
ոչինչ, ո՛չ փառք, ո՛չ անձնական երջան-
կություն, ո՛չ կյանք՝ հանուն մեր ազգի
պահպանման և մեր սուրբ եկեղեցու հա-
վերժության:

Ի՞նչ սովորեցրեց, ի՞նչ սովեց Վարդա-

նանց պատերազմը հայ հետագա սերունդներին:

Նախ և առաջ սա լավագույն մի ապացույց է հերքելու համար այն թյուր կարծիքը, որ իբր թե քրիստոնեությունը պատիվ, դեպի խեղճություն մղող մի կրոն է, որ հայ ժողովուրդը քրիստոնեություն ընդունելով գեների տեղ ձեռքը մանգաղ առավ ու դրանով թուլացրեց նվաճողների դեմ տարվող պայքարի ոգին: Դրա լավագույն ապացույցը Ավարայրն է, ուր հայը մեկընդմիջտ ապացուցեց, թե խաղաղ աշխատելու, ստեղծագործելու և աղոթելու կողքին գիտե նաև կռվել, դիմադրել ու անհաճուրժողական ոգի ցույց տալ բոլոր նրանց, ովքեր փորձել են կամ կփորձեն մեր փոքրիկ, սակայն ազատասեր հայրենիքը անարգել, ստրկացնել կամ նվաճել:

Երկրորդ և, ըստ իս, ամենակարևորը՝ Վարդանանց պատերազմը, հետագա մեր ողջ սերունդների համար եղավ ճշմարիտ հայրենասիրության, նվիրումի մի չքնաղ ու անմոռանալի օրինակ: Նրանով ոգևորված ու նրա քաջակերիչ օրինակը սրտերում մեր նախնիք՝ մեր պապերն ու հայրերը, շուրջ 15 դար գոյության անհավասար պայքար մղեցին շատ ու շատ ազգերի և ժողովուրդների դեմ: Նրանով ոգևորված շատ անգամներ Հայոց աշխարհի գավախները վանեցին թշնամու ամեն մի սարսափ իրենց հոգիներում ու անգամ խիզախեցին:

Ու այսօր ևս շարունակվում է Ավարայրի քաջակերող սխրանքը գոյություն ունենալ մեր սրտերում... ամեն մի տեղ՝ աշխատանքում, գիտության, արվեստի, տնտեսության, ամեն-ամեն մի մարզում: Այդ սխրանքը ապրում է նաև սփյուռքում, ուր ամեն մի գիտակից հայ մղում է իր Ավարայրը հանուն իր հավատքի և հայության, մղում համարյա ամեն օր, այլովո՞ղ ցանկությանը, որ չկորցնի իր ազգային դիմագիծը, կույ չգնա օտարին, որ հայ մնա և ապրի:

Այսօր, այս սուրբ օրը, տոնն է նաև Հայաստանյայց առաքելական ս. եկեղեցու ազգընտիր Հայրապետի: Անձնավորություն, որն իր գահակալության շուրջ 23 տարիների ընթացքում շատ մեծ գործ կատարեց մեր եկեղեցու վերակազմավորման, ամրացման և ծաղկման համար: Եվ եթե այսօր հայ առաքելական եկեղեցին նաև միջազգային ասպարեզներում էլ ունի մեծ հեղինակություն, հարգանք, ապա դրանում վճռական ու շատ կարևոր դեր է

խաղացել Հայոց Հայրապետի համակրելի Անձը:

Այսօր Հայոց Հայրապետը մեր մեջ չէ: Ինչպես գիտեք, մոտ մեկ շաբաթ առաջ Նա մեկնեց հովվապետական այցելության Իրաքի Հանրապետություն՝ մխիթարելու երկար տարիներ Իրեն անձկությանը ըստ պատող հայ համայնքին: Ի սրտե ցանկանաք Նորին Սրբությանը նորանոր հաջողություններ Իր այդ սուրբ գործում և շնորհավորելով Ս.Տ. Վազգեն Ա կաթողիկոսի անվանակոչության այս տոնը՝ որդիաբար ցանկանաք Նրան բարի վերադարձ Մայր Աթոռ ս. Էջմիածին:

«Յիշեցէք զգործս հարցն ձերոց, որ ինչ քաջութիւնս արարին ի դարս իւրաքանչիւր... եւ ժառանգեցէք զանուն յաիտենից» (Ա. Մակար. Բ 51):

Բանախոսության ավարտից հետո հոգևոր ճեմարանի սաների ուժերով գործադրվում է գեղարվեստական մի ծրագիր:

Երկրորդ դասարանի աշակերտ Արա Տաքեայանը արտասանում է Ռ. Պատկանյանի «Վարդանի երգը» բանաստեղծությունը: Երկրորդ լսարանի ուսանող Հրաչ Օղլույանը՝ «Տիկնաք փառիկասունք» հատվածը եղիշեցի: Նույն լսարանի սան Վահրամ Տերտերյանը դաշնամուրի նվագակցությամբ կատարում է Եվմայանի «Լոնեց, ամպերը եկան» երգը: Նաիրի Զարյանի «Չայն հայրենական» պոեմից մի հատված է արտասանում Վաչագան Ավետիքյանը՝ նույն լսարանից: Հոգևոր ճեմարանի մի խումբ սաներ՝ Հովսեփ Պալղոյանը, Արա Ելուկյանը, Վահրամ Տերտերյանը, Հայկ Չիլիճարյանը, Բորիս Մալյանն ու Վարդգես Ավագյանը, խմբովին արտասանում են Վահան Թեքեյանի «Խորհուրդ Վարդանանց»-ը:

Ապա հոգևոր ճեմարանի երգչախումբը, Մայր տաճարի երգչախմբի խմբավար, վաստակավոր արտիստ Խորեն Մեյխանեչյանի ղեկավարությամբ, կատարում է «Ով Հայոց աշխարհ», «Ահա ծագեց կարմիր արև», «Ազնիվ ընկեր», «Իմ հայրենյաց հոգի Վարդան», «Ծաղկիր, ազատ իմ հայրենիք» խմբերգերը:

Հանդիսություն ավարտին ներկաներին իր խոսքն է ասում տ. Արսեն եպիսկոպոս Բերբերյանը:

Հանդիսությունն ավարտվում է սրբազան հոր «Պահպանիչ»-ով և խմբովին կատարված «Հայր մեր»-ով:

ԱՆԱՆԻԱ ՎՐԴ. ԱՐԱՐԱԶՅԱՆ